

NGHIÊN CỨU THỰC TRẠNG SỬ DỤNG TRÒ CHƠI DÂN GIẠN TRONG GIÁO DỤC HỌC SINH CÁC TRƯỜNG TIỂU HỌC KHU VỰC MIỀN NÚI

TỔNG QUAN

1. Những nghiên cứu trên thế giới

1.1. Nghiên cứu về trò chơi và sử dụng trò chơi trong giáo dục học sinh.

* Nghiên cứu về bản chất của hoạt động chơi

Xác định bản chất hoạt động chơi là vấn đề có ý nghĩa đặc biệt quan trọng về mặt phương pháp luận trong nghiên cứu về lĩnh vực hoạt động vui chơi, đặc biệt là trò chơi con trẻ. Những năm 30 của thế kỉ XX các nhà tâm lí học, giáo dục học Xô Viết đã đưa ra một cái nhìn mới về bản chất tâm lí người nói chung và hoạt động chơi nói riêng. Bằng những lập luận khoa học, họ đã chứng minh sự xuất hiện của trò chơi như hình thức cụ thể của hoạt động chơi, gắn liền với lao động ở giai đoạn phát triển nhất định của xã hội loài người. Các nhà khoa học giai đoạn này đã làm sáng tỏ nguồn gốc xã hội của trò chơi, hoạt động chơi của con người gắn liền với lao động ở những giai đoạn phát triển nhất định của xã hội loài người. Nội dung trò chơi phản ánh cuộc sống xã hội của con người, trên cơ sở đó làm rõ bản chất xã hội của trò chơi nói chung và hoạt động chơi nói riêng.

Vào những năm 40, các cộng sự và học trò của L.X.Vugôtxki, Đ.B.Elônhin, A.V. Zaparogiet, A.N.Leonchiep,... đã thực hiện hàng loạt nghiên cứu về hoạt động chơi của học sinh nhỏ. điển hình là những công trình nghiên cứu của L.X.Xlavina; L.A.Gersezon;... tiến hành dựa trên quan điểm duy vật biện chứng, bắt đầu từ những hoạt động có thực của trẻ để từ đó hiểu những biến đổi tương ứng trong ý thức của trẻ và sau đó tìm hiểu những ảnh hưởng trở lại của sự thay đổi ý thức đối với sự phát triển tiếp theo của hoạt động. Từ đó các nhà khoa học đi đến kết luận: hoạt động chơi không nảy sinh một cách tự phát mà do những ảnh hưởng có ý thức hoặc không ý thức từ phía người lớn, bạn bè xung quanh trong đó giao tiếp xã hội đóng một vai trò đặc biệt quan trọng đối với sự phát triển hoạt động chơi của trẻ.

* Nghiên cứu về chức năng giáo dục của trò chơi:

Đối với trẻ nhỏ thì trò chơi là phương tiện và đồng thời cũng là con đường để đứa trẻ lĩnh hội tri thức và khám phá thế giới xung quanh nó, những luận điểm này mãi cho đến những năm 30 của thế kỉ XX mới được các nhà khoa học làm sáng tỏ. Trong những công trình nghiên cứu của mình, L.X.Vugôtxki đã lí giải và phân tích vai trò của hoạt động chơi nhất là dưới dạng các trò chơi mô phỏng, trên cơ sở những kết quả nghiên cứu của mình ông đã chỉ ra: chính những trò chơi mô phỏng tạo ra vùng "cận phát triển", là điều kiện đầu tiên thuận lợi nhất cho sự hình thành và phát triển nhân cách, "hoàn cảnh chơi" mang tính tượng tượng là con đường dẫn tới trừu tượng hoá; việc thực hiện các qui tắc chơi là trường học rèn luyện các phẩm chất ý chí, phẩm chất đạo đức. Từ những luận điểm trên đây tiếp tục cho những hướng nghiên cứu mới đặc biệt là nghiên cứu sử dụng trò chơi nhằm mục đích giáo dục trẻ về nhiều mặt. Nhiều công trình nghiên cứu theo hướng nghiên cứu này được ra đời như "Giáo dục trẻ trong trò chơi" của Đ.B.Mendgieritxkaia, ...

* Về vấn đề phân loại trò chơi:

J.Piagie bắt đầu học thuyết phát triển trí tuệ dựa trên những hình mẫu về trò chơi mà ông quan sát được ở 3 đứa con của mình trong cuốn "Play, Dreams and Imitation in childhood" (1945). Theo J. Piagie các trò chơi lần lượt xuất hiện trong đời sống cá thể trò chơi – hành động chức năng; trò chơi tượng trưng; trò chơi với các qui luật. Sự phát triển của trò chơi theo cách mà J. Piagie chỉ ra được xem là cách phân loại phổ biến trong lĩnh vực giáo dục trẻ nhỏ. Các giai đoạn phát triển trò

chơi của trẻ nhỏ được S.Smilanski bổ sung và được sử dụng rộng rãi trong các lĩnh vực nghiên cứu cũng như trong thực tiễn công tác giáo dục trẻ nhỏ ở nhiều nước trên thế giới trong đó có Việt Nam.

1.2. Nghiên cứu về tổ chức HĐGDNGLL

Nghiên cứu về hoạt động GDNGLL đã được Ilina đề cập đến hoạt động ngoại khóa với tư cách là một trong các con đường giáo dục đạo đức, giáo dục lao động, giáo dục thẩm mỹ, thực hiện nhiệm vụ giáo dục bổ trợ cho các hình thức giáo dục khác trong nhà trường XHCN [22, tr. 137].

2. Những nghiên cứu trong nước

2.1. Nghiên cứu về trò chơi ở Việt Nam:

Nghiên cứu về trò chơi và vai trò của trò chơi đối với sự phát triển của học sinh nhỏ được một số nhà khoa học trong nước đề cập đến dưới góc độ nghiên cứu tâm lý học và giáo dục học: PGS.TS Nguyễn Ánh Tuyết trong tác phẩm "Trò chơi của trẻ em" đã giới thiệu về khái niệm chơi, đồ chơi và vai trò của đồ chơi, sự phân loại các trò chơi và tác dụng giáo dục của trò chơi đối với sự phát triển toàn diện của trẻ lứa tuổi mẫu giáo; tập trung nghiên cứu khai thác trò chơi với tư cách là một phương pháp, phương tiện phát triển trí tuệ cho trẻ lứa tuổi mẫu giáo có các tác giả: Nguyễn Thị Hoà; Nguyễn Thị Thu Hiền; Vũ Thị Ngân [17, 18, 24]

Nghiên cứu vận dụng trò chơi vào công tác giáo dục học sinh trong nhà trường tiểu học được các nhà khoa học trong nước tập trung nghiên cứu với tư cách là phương pháp và hình thức dạy học có tác giả Lưu Thu Thủy và Nguyễn Hữu Hợp đề cập đến trò chơi với tư cách là một trong các phương pháp dạy học môn Đạo đức trong nhà trường tiểu học được thể hiện trong cuốn "Đạo đức và phương pháp giáo dục Đạo đức" .

- Nghiên cứu TCDG và TCDG trong công tác giáo dục học sinh:

Nằm trong hệ thống phân loại của trò chơi có TCDG, thực tế TCDG tồn tại với nhiều tên gọi khác nhau nhưng trong hệ thống phân loại thì mỗi loại trò chơi được phân biệt bởi những dấu hiệu đặc trưng riêng, dựa trên cách tiếp cận khác nhau về phân loại trò chơi.

TCDG và tổ chức cho học sinh chơi các TCDG có một ý nghĩa hết sức quan trọng đối với việc hình thành và phát triển nhân cách con người. TCDG trước hết thể hiện nét văn hoá dân tộc, phản ánh đời sống sinh hoạt của một cộng đồng người trong lịch sử phát triển, hơn nữa nó mang ý nghĩa giáo dục sâu sắc. Từ trước đến nay việc nghiên cứu về TCDG, sử dụng TCDG đã thu hút các nhà khoa học quan tâm nghiên cứu tuy nhiên chủ yếu chỉ giới hạn trong lĩnh vực sưu tầm và giới thiệu. Tác giả Lê Anh Thơ trong công trình nghiên cứu khoa học "Nghiên cứu sử dụng một số trò chơi vận động dân gian trong giáo dục thể chất cho trẻ mẫu giáo 3 - 5 tuổi" đã đề cập đến vấn đề sử dụng TCDG như là phương tiện phát triển vận động cho trẻ mẫu giáo trên cơ sở nghiên cứu, triển khai thực nghiệm một số TCDG vận động phát triển vận động cho trẻ mẫu giáo giai đoạn 3 - 5 tuổi; Tác giả Lê Thị Ninh với công trình "Thử cải tiến một số trò chơi dân gian cho trẻ mẫu giáo" theo hướng nghiên cứu cải tiến cách thức tác động trong sử dụng một số TCDG đối với trẻ nhỏ kích thích hứng thú hoạt động ở trẻ. Tác giả Nguyễn Thị Vân Hương với bài viết "Tổ chức trò chơi dân gian nhằm giáo dục môi trường cho học sinh tiểu học" đã đề cập tới công tác giáo dục môi trường cho học sinh tiểu học thông qua tổ chức, sử dụng các TCDG [22]; ở khía cạnh tiếp cận văn hoá dân gian tác giả Đỗ Thị Hoà đã mạnh dạn đưa ra một cách nhìn về vai trò của TCDG và việc bảo tồn loại hình trò chơi này trong giai đoạn hiện nay "Một vài kiến nghị về việc bảo tồn các trò chơi dân gian trẻ em trong nhà trường hiện nay", Tạp chí văn hoá dân gian, số 6, năm 2004). Cùng với xu thế phát triển của kinh tế xã hội, văn hoá và đặc biệt là sự tiến bộ của khoa học kỹ thuật, trẻ nhỏ ngày nay còn được tiếp cận với những trò chơi điện tử hiện đại. Ở những khu vực

kinh tế phát triển, khu đô thị, thành phố các TCDG đang mất dần vị thế bởi sự thế chỗ của các trò chơi điện tử. Một số các em học sinh có thể ngồi bên máy vi tính hàng giờ đồng hồ, thậm chí nhiều giờ đồng hồ liền để chơi các trò chơi điện tử hiện đại [10]. TCDG đang dần mất đi vai trò và vị thế trong xã hội hiện đại, biểu hiện rõ nét nhất của vấn đề này là sự hiện diện của số đông học sinh tại các quán net ngoài cổng trường ngoài giờ học, thậm chí một số không ít các em trốn học để có thời gian chơi game.

2.2. Nghiên cứu về tổ chức HĐGDNGLL

Các nhà giáo dục khi đi nghiên cứu các nhiệm vụ giáo dục đã nhận thấy rằng giáo dục thông qua hệ thống giáo dục quốc dân không chỉ là quá trình giáo dục được diễn ra trong không gian lớp học, trong mối quan hệ giữa giáo viên – học sinh, trên thực tế bất kì một loại hình hoạt động nào, một tác động sư phạm nhất định từ phía giáo dục nhà trường đều nhằm mục đích giúp thế hệ trẻ chiếm lĩnh một đối tượng văn hóa vật chất hoặc tinh thần.

Tổ chức các hoạt động ngoại khóa môn Tự nhiên – Xã hội lớp 3 nhằm thực hiện nhiệm vụ giáo dục môi trường cho học sinh đã được tác giả Nguyễn Thị Thu Hương đề cập đến trong luận văn thạc sĩ của mình [21]. Hay như tiếp cận đổi mới hoạt động ngoại khóa như là phương pháp dạy học môn Đạo đức ở tiểu học được tác giả Vũ Minh Tuấn tiếp cận nghiên cứu trong luận văn thạc sĩ [34].

Tổ chức HĐGDNGLL trong trường tiểu học được tiếp cận nghiên cứu trên phương diện tổ chức hoạt động, hình thức tổ chức nhằm thực hiện nhiệm vụ giáo dục nhân cách học sinh, nhiệm vụ giáo dục bậc học. Tác giả Huỳnh Thị Thu Hằng trong công trình khoa học “ Giáo dục môi trường cho học sinh tiểu học thông qua HĐGDNGLL” đã tiếp cận HĐGDNGLL với tư cách là con đường thực hiện mục tiêu và nhiệm vụ giáo dục môi trường cho học sinh tiểu học.

MỤC TIÊU

Tìm hiểu thực trạng sử dụng trò chơi dân gian trong công tác giáo dục học sinh tại một số trường tiểu học khu vực miền núi, trên cơ sở đó đề xuất một số biện pháp góp phần nâng cao hiệu quả sử dụng TCDG trong trường tiểu học.

NỘI DUNG

CHƯƠNG 1: CƠ SỞ LÝ LUẬN CỦA VẤN ĐỀ NGHIÊN CỨU

1.1 Một số vấn đề lý luận về trò chơi dân gian

1.1.1 Những khái niệm cơ bản

1.1.2 Trò chơi dân gian Việt Nam

1.1.2.1 Đặc điểm TCDG

1.1.2.2 Phân loại TCDG

1.1.2.3 TCDG đối với học sinh tiểu học

1.2 Tổ chức HĐGDNGLL cho học sinh tiểu học lớp 3, lớp 4

1.2.1 Khái niệm HĐGDNGLL

1.2.2 Vị trí, vai trò của HĐGDNGLL ở trường tiểu học

1.2.3 Nhiệm vụ, nội dung của HĐGDNGLL ở trường tiểu học

1.2.4 Hình thức tổ chức HĐGDGLL ở trường tiểu học

1.3 Sử dụng TCDG trong tổ chức HĐGDNGLL cho học sinh

1.3.1 Đặc điểm của học sinh tiểu học lớp 3, 4

1.3.2 TCDG và sự phát triển nhân cách học sinh tiểu học

1.3.3 Ưu thế của TCDG trong tổ chức HĐGDNGLL

1.3.4 Sử dụng TCDG trong tổ chức HĐGDGLL

1.4 Tiểu kết

CHƯƠNG 2: THỰC TRẠNG SỬ DỤNG TCDG TRONG

2.1 Mục đích, nội dung, phương pháp và đối tượng khảo sát

2.2 Kết quả nghiên cứu thực trạng

2.2.1 Thực trạng nhận thức về sử dụng TCDG trong trường tiểu học

2.2.1.1 Nhận thức về TCDG

2.2.1.2 Nhận thức về HĐGDNGLL

2.2.1.3 Nhận thức sử dụng TCDG trong tổ chức HĐGDNGLL trong trường tiểu học

2.2.2 Thực trạng sử dụng TCG trong tổ chức HĐGDNGLL cho học sinh tiểu học

2.2.2.1 Thực trạng tổ chức TCDG

2.2.2.2 Hình thức vận dụng TCDG

2.2.2.3 Thực trạng tổ chức TCDG theo chủ điểm giáo dục

2.2.2.4 Khó khăn trong sử dụng TCDG thực hiện HĐGDNGLL

3. Biện pháp sử dụng TCDG trong tổ chức HĐGDNGLL ở trường tiểu học

3.1 Những căn cứ xây dựng biện pháp sử dụng TCDG trong tổ chức HĐGDNGLL ở trường tiểu học

3.2 Biện pháp sử dụng TCDG trong tổ chức HĐGDNGLL trong trường tiểu học

3.2.1 Nhóm biện pháp nâng cao cơ sở vật chất trong sử dụng TCDG

3.2.2 Nhóm biện pháp bồi dưỡng GV tiểu học

3.2.3 Nhóm biện pháp xây dựng kế hoạch, đổi mới hình thức vận dụng TCDG trong HĐGDNGLL

2.3.3 Tổ chức khảo nghiệm các BP sử dụng TCDG

2.4 Tiểu kết

KẾT LUẬN VÀ KHUYẾN NGHỊ

1. Kết luận

2. Khuyến nghị

PHƯƠNG PHÁP NGHIÊN CỨU

Phương pháp nghiên cứu

1. Nhóm phương pháp nghiên cứu lý thuyết

- Phân tích, so sánh, hệ thống hoá các vấn đề lý luận từ các công trình nghiên cứu trong và ngoài nước có liên quan đến sử dụng trò chơi và trò chơi dân gian, các vấn đề liên quan đến tổ chức hoạt động GDNGLL trong trường tiểu học.
- Nghiên cứu các văn bản và chỉ thị giáo dục về tổ chức các hoạt động giáo dục và dạy học trong trường tiểu học, nghiên cứu chương trình giáo dục của bậc tiểu học, xác định cơ sở pháp lý của việc đề xuất các biện pháp sử dụng TCDG trong nhà trường tiểu học hiện nay

2. Nhóm các phương pháp nghiên cứu thực tiễn

- Phương pháp điều tra bằng anket nhằm khảo sát ý kiến của giáo viên tiểu học, cán bộ quản lý, các em học sinh tiểu học về thực trạng quá trình sử dụng TCDG trong tổ chức các hoạt động giáo dục ngoài giờ lên lớp cho học sinh tiểu học, những vấn đề liên quan đến sử dụng TCDG, tổ chức HĐGDNGLL và biện pháp tổ chức HĐGDNGLL trong trường tiểu học.
- Quan sát và ghi chép có biên bản nhận xét đánh giá đối với những hoạt động có sử dụng TCDG, trong tổ chức các HĐGDNGLL, tổ chức các hoạt động vui chơi giải trí.
- Đàm thoại với GV và HS để tìm hiểu tìm hiểu những nội dung liên quan đến sử dụng TCDG trong quá trình tổ chức hoạt động GDNGLL cho các em học sinh tiểu học.
- Lấy ý kiến tham góp của các chuyên gia thông qua tổ chức hội thảo nội bộ đề tài về các nội dung nghiên cứu của đề tài, lấy ý kiến chuyên gia đối với bộ công cụ khảo sát.
- Tổ chức khảo nghiệm về tính khả thi của các biện pháp sử dụng TCDG trong tổ chức hoạt động GDNGLL trong nhà trường tiểu học.
- Nghiên cứu sản phẩm: Nghiên cứu kế hoạch tổ chức HĐGDNGLL của giáo viên, nghiên cứu kế hoạch tổ chức cho học sinh chơi TCDG; Nghiên cứu văn bản, kế hoạch của nhà trường về công tác chỉ đạo và triển khai tổ chức HĐGDNGLL, việc tổ chức các TCDG trong nhà trường.
- Sử dụng phương pháp thống kê toán học để xử lý kết quả khảo sát thực trạng đề tài, xử lý kết quả khảo nghiệm các biện pháp mà đề tài đã xây dựng.

HIỆU QUẢ KTXH

Những nghiên cứu của đề tài đã chỉ ra về mặt khoa học và thực tiễn sự ảnh hưởng nhất định của trò chơi dân gian đến sự phát triển nhân cách học sinh nhỏ. Nhận diện trò chơi dân gian trong xã hội hiện đại, vai trò của nó đối với sự hình thành và phát triển nhân cách văn hóa.

- Những kết quả nghiên cứu về mặt lý thuyết đã bổ sung thêm hệ thống lý luận về trò chơi nói chung, trò chơi dân gian nói riêng, phục vụ cho công tác nghiên cứu khoa học và giảng dạy các học phần cho sinh viên.

ĐƠN VỊ SỬ DỤNG

Những kết quả nghiên cứu về mặt lý luận cung cấp cơ sở lý thuyết cho việc nghiên cứu về trò chơi dân gian nói riêng, phục vụ việc giảng dạy và học tập của sinh viên khoa Tâm lý giáo dục, sinh viên khoa Đào tạo giáo viên mầm non, làm tài liệu tham khảo cho sinh viên tiểu học về tổ chức các hoạt động giáo dục trong trường tiểu học.

Những nghiên cứu thực tiễn góp phần cung cấp cho các nhà nghiên cứu cơ sở thực tiễn về trò chơi dân gian đối với học sinh nhỏ hiện nay, thực trạng tổ chức các trò chơi dân gian trong trường tiểu học phục vụ công tác nghiên cứu, triển khai tổ chức trò chơi dân gian ở cấp độ sâu, rộng.